

INFORMACIJA
SA KONFERENCIJE „ZAŠTITA OSOBA S INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE
– TRENUTNO STANJE I IZAZOVI“,
održane u Podgorici 12. jula 2019. godine

Konferencija na temu „Zaštita osoba s invaliditetom od diskriminacije – trenutno stanje i izazovi“ održana je u Podgorici 12. jula 2019. godine. Događaj je organizovala NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore" u okviru projekta "Umrežavanjem do boljeg rada", realizovanog u partnerstvu sa Centrom za razvoj nevladinih organizacija, uz finansijsku podršku Evropske unije i uz kofinansiranje Ministarstva javne uprave.

Cilj Konferencije je bio da informiše zainteresovane subjekte i organizacije o rezultatima Analize o sprovođenju Akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2017. i 2018, kao i o zaključcima i preporukama za dalje unapređenje stanja u ovoj oblasti.

S obzirom da Predsjednik i članovi Odbora za ljudska prava i slobode zbog prethodno preuzetih službenih obaveza nijesu bili u mogućnosti da učestvuju, događaj su ispratili saradnici u Sekretarijatu Odbora.

Ključne nalaze Analize Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2017. i 2018. godinu predstavila je Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO "Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore".

Istakla je da je istraživanje obuhvatilo desk-istraživanje u okviru kojeg su prikupljene javno dostupne informacije, slati su i obrađivani zahtjevi za slobodan pristup informacijama, a sprovedeno je pet intervjua sa predstavnicima Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva saobraćaja i pomorstva. Intervjui su vođeni na osnovu Vodiča za intervju, odnosno pripremljenih pitanja proisteklih iz Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2017. i 2018. Vlada je izvijestila da je od 38 mjera koje podrazumijevaju 61 aktivnost, realizovano 46 aktivnosti, djelimično je realizovana jedna, dok 14 aktivnosti nije realizovano. S druge strane, statistički podaci Mreže organizacija osoba s invaliditetom su značajno drugačiji. Po njihovim podacima, od 38 mjera deset je realizovano, 17 nije realizovano, a 11 mjera je djelimično realizovano. Takođe, ovom Analizom je utvrđeno da se mjere planiraju ostvariti kroz 63 aktivnosti, a ne kroz 61 kako je navedeno u Vladinom Izvještaju, od čega je 15 realizovano, 28 nije realizovano, dok je djelimično realizovano 20 aktivnosti. Međutim, Vlada nije izvještavala o sprovođenju mjera, odnosno nije ocjenjivala njihovu realizaciju, već isključivo realizaciju aktivnosti u okviru mjera. Od 14 nerealizovanih mjera, kako je navelo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u tekstualnom dijelu, uvidom u tabelarni prikaz analize utvrđeno je da je njih 16 nerealizovano i u samom Vladinom izvještaju. Kako je pojasnila, u Alternativnom izvještaju Mreže organizacija osoba s invaliditetom realizovanim su ocijenjene mjere i aktivnosti za koje su pored detaljnog opisa postojali jasni indikatori i izvori verifikacije, odnosno lako provjerljive informacije i mjerljiv uticaj; djelimično realizovanim su ocijenjene aktivnosti za koje se, bez obzira na izostanak nekih od mjerila može zaključiti da neke aktivnosti u određenom nivou jesu realizovane, a nerealizovanim one aktivnosti koje nemaju nijedno od mjerila ili je dostignuti indikator neuporedivo manji od ciljanog.

Ono što smatraju neprihvatljivim u načinu na koji Vlada izvještava jeste tzv. „praksa prethodnog izvještavanja“ na način da u Izvještaju za 2017. i 2018. godinu navode aktivnosti koje su realizovane u prvom ili drugom kvartalu 2019. Smatra da se Analiza usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, prije svega odnosi na analizu usklađenosti propisa sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Iako su Zaključna razmatranja Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom za Crnu Goru usvojena u avgustu 2017. i upućena državi, ona će u narednom periodu donijeti još jedan dokument kojim će se sprovesti Zaključna razmatranja Komiteta, u koordinaciji Ministarstva rada i socijalnog staranja. Na nivou Vlade postoje dva strateška i više zakonodavnih dokumenata koji se bave licima sa invaliditetom, a nijesu u potpunosti usklađeni sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Posebno problematičnim smatra pristup osoba sa invaliditetom javnom prevozu gdje je sprovedeno najmanje mjera.

Istakla je da je 92,3% predstavnika osoba sa invaliditetom saopštilo da je čulo ili zna za konkretan primjer diskriminacije osoba sa invaliditetom, 61,5% članova porodica zna za konkretan primjer diskriminacije osobe sa

invaliditetom, dok je 83,9% osoba sa invaliditetom izjavilo da je bilo diskriminisano ili neko od njihovih bliskih prijatelja. Istakla je da se diskriminacija najčešće dešava u oblasti rada i zapošljavanja, ali na osnovu iskustva osoba sa invaliditetom zaključili su da se diskriminacija dešava i zbog dugotrajnih procedura procjene stepena invaliditeta. Pristup objektima i površinama u javnoj upotrebi je druga oblast u kojoj su ove osobe najviše diskriminisane, uključujući javni saobraćaj i javne usluge. Porodični život i pravo na privatnost je na trećem mjestu, nakon čega slijede: samostalni život i ukupni životni standard, zdravlje, lična pokretljivost, jednakost pred zakonom, pristup pravdi i postupak pred organima. Problem predstavlja i dugotrajno trajanje postupka prilikom ostvarivanja prava na materijalna davanja, što je takođe diskriminacija. Naglasila je da 62,5% osoba sa invaliditetom i 57,9% porodica u Crnoj Gori smatra da su im garantovana manja prava, nego drugim građanima. Na samom kraju, istakla je da 88,5 % osoba sa invaliditetom smatra da se njihova prava češće krše nego ostalim građanima.

Uvodna obraćanja su imali: Milenko Vojičić, predsjednik Mreže organizacija osoba sa invaliditetom Crne Gore, Aivo Orav, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Mehmed Zenka, ministar za ljudska i manjinska prava i mr Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Predsjednik Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore Milenko Vojičić je ukazao na važnost usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kada je Skupština Crne Gore donijela Zaključak kojim je obavezala Vladu da pripremi analizu usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Vlada je usvojila Analizu i utvrdila zakone koje je potrebno uskladiti. Takođe, podsjetio je na Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti za 2014. koji još uvijek nije u potpunosti realizovan. Podsjetio je da je 2008. usvojen Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata kojim je utvrđeno da objekti u javnoj upotrebi moraju biti pristupačni osobama sa invaliditetom. U Izvještaju o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2018. navodi se da državni i inspekcijiski organi koji su zaduženi da prate nezakonitosti u ovoj oblasti nijesu ustanovili nezakonita postupanja. Po njegovim riječima, iako je crnogorski Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom jedan od najboljih u regionu, iz Fonda je proteklih deset godina za profesionalnu rehabilitaciju utrošeno 54 miliona eura za svrhe kojima taj novac nije namijenjen. Ocijenio je da za samostalni život nijesu razvijene odgovarajuće usluge u zajednici i da se profesionalna asistencija još uvijek sprovodi na projektnom nivou. Zaključio je da u inkluzivnom obrazovanju djece s invaliditetom postoji značajan napredak, ali neka loša praktična rješenja i nemarnost u poštovanju ljudskih prava i dostojanstva ovih lica dovode u pitanje efektivnost tih načelnih napredaka.

Šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori Aivo Orav je naglasio da Evropska unija pitanja koja se odnose na prava osoba sa invaliditetom stavlja visoko na agendi svojih ciljeva.

Iako je proteklo deset godina od kada je Crna Gora ratifikovala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom, smatra da je u Crnoj Gori učinjeno malo napretka po pitanju usklađivanja crnogorskog zakonodavstva sa Konvencijom. Osobe sa invaliditetom i dalje imaju probleme prilikom zapošljavanja, ne mogu da uživaju u svojim hobijima, jer nemaju asistenciju i svakodnevno se suočavaju sa stereotipima i diskriminacijom.

Ocijenio je da potrošnja sredstava iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju mora biti adekvatna i transparentna. Takođe, pitanje oduzimanja poslovne sposobnosti mora se riješiti u skladu sa Konvencijom, a deinstitucionalizacija osoba sa invaliditetom i adaptacija javnih prostora i zgrada radi pristupačnosti napreduje sporo.

Izjavio je da Crna Gora tek treba da usvoji akcioni plan kako bi odgovorila na preporuke Komiteta UN-a za prava osoba sa invaliditetom. Takođe, izmjene i dopune Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom tek treba da budu usvojene. Zaključio je da se Evropska unija i Crna Gora moraju okrenuti kreiranju pozitivne vizije života u zajednici, koja nudi izbore i koja čini da osobe sa invaliditetom budu jednake sa ostalim licima u ostvarivanju i uživanju svih prava.

Ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka je podsjetio da su nadležnosti Ministarstva da radi na praćenju standarda za zaštitu lica sa invaliditetom i njihovoj implementaciji u pravnom sistemu Crne Gore, izradi i praćenju primjene strategije o zaštiti od diskriminacije osoba sa invaliditetom, organizovanju istraživanja i analizi stanja u oblasti zaštite od diskriminacije osoba sa invaliditetom. Takođe, razvijaju saradnju sa lokalnim samoupravama i nevladinim organizacijama radi rješavanja problema u ovoj oblasti, eliminisanja stereotipa i predrasuda. Bave se i organizovanjem edukacija i kampanja u cilju podizanja svijesti o osobama sa invaliditetom i njihovim pravima.

Skrenuo je pažnju da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava 2018. godine obezbijedilo preko milion eura za finansiranje projekata NVO-a iz oblasti zaštite ljudskih prava i zaštite od diskriminacije osoba sa invaliditetom. Od toga je gotovo polovina sredstava pripala nevladinim organizacijama iz oblasti zaštite od

diskriminacije osoba sa invaliditetom. U 2019. godini iznos ovih sredstava je povećan za 50%, što znači da je obezbijeđeno preko milion i po eura. Ministar je ocijenio da ovaj decentralizovani model finansiranja podstiče partnerski odnos koji Ministarstvo njeguje sa nevladinim organizacijama, a naročito sa NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore".

Zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda mr Siniša Bjeković je izjavio da su u Crnoj Gori donešene brojne strategije, ali njihove rezultate treba uzeti sa izvjesnom rezervom. Svaka strategija, pa i strategije koje se odnose na osobe sa invaliditetom, mora definisati konkretne aktivnosti, mjere, pokazatelje, nosioca obaveze, rokove i zaključak o tome da li su pojedine aktivnosti i mjere realizovane ili nijesu. Bez obzira na to koliko neko smatrao uspješnim određeni rad, svakoj aktivnosti je potrebna revizija koja se mora zasnovati na realnim indikatorima kako bi se moglo zaključiti da li je adekvatno odgovoreno na ključna pitanja. Bjeković je naglasio da posebnu pažnju treba posvetiti podzakonskim aktima koji često derogiraju stečena prava osoba sa invaliditetom. Takođe, potrebno je senzibilisati donosioca propisa da primjeni "ljudsko-pravaški" pristup.

Ocijenio je da je predstavljeni Alternativni izvještaj Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore kvalitetan, jer sadrži dosta pokazatelja koji su objektivni i uporedivi sa aktivnostima i mjerama koje je potrebno preduzeti na implementaciji prava osoba sa invaliditetom i da služi kao prilika da se oni koji su bili predmet analize upoznaju sa kvalitetom svog rada.

Poručio je da će institucija Zaštitnika i dalje biti partner od povjerenja, posvećen kontroli zaštite prava osoba sa invaliditetom i saradnik državnim institucijama koje žele da sumiraju rezultate aktivnosti.

U diskusiji su učestvovali: Blanka Radošević-Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Senka Klikovac, načelnica u Ministarstvu zdravlja, Mihaela Bauer, zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Marija Radinović, analitičarka u Medijskom centru Socijalističke narodne partije Crne Gore, mr Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore, Milenko Vojičić, predsjednik Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore i Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO "Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore".

Tokom diskusije postavljena su pitanja koja su se odnosila na:

- broj lica kojima još uvijek nije utvrđen procenat invaliditeta,
- broj opština u kojima postoje komisije za procjenu stepena invaliditeta, preostale radne sposobnosti i mogućnosti zapošljavanja i
- broj osoba sa invaliditetom koji nemaju ličnog asistenta u radu, a imaju potrebu za njim.

Međutim, nije bilo konkretnih odgovora na postavljena pitanja, budući da nedostaju registri i podaci koji se tiču osoba sa invaliditetom. Komisije za vještačenje nijesu centralizovane i koriste različite metode prilikom procjene stepena invaliditeta, preostale radne sposobnosti i mogućnosti zapošljavanja za svaki pojedini slučaj.

Učesnici su se saglasili da postoje velike razlike između ocjena u Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017–2021. za 2017. i 2018. koji je predstavila Vlada Crne Gore i ocjena sadržanih u Alternativnom izvještaju Mreže nevladinih organizacija osoba s invaliditetom. Ključne razlike između Izvještaja Vlade i Alternativnog izvještaja nastale su iz tri razloga: korišćeni su statistički podaci iz različitih izvora, u Vladinom Izvještaju za 2017. i 2018. navedene su mjere koje su realizovane u 2019. i korišćeni su drugačiji metodološki pristupi u analizi.

Zaključeno je da je neophodan veći prostor za međusobni dijalog kako bi se unaprijedilo stanje i povećao stepen implementacije akcionih planova.

Konferenciju je obilježilo potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i saradnji u postizanju pune socijalne inkluzije i zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom u Crnoj Gori. Memorandum su potpisali predsjednik Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore Milenko Vojičić, ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka i ministar rada i socijalnog rada Kemal Purišić i svi su iskazali spremnost za saradnju i poštovanje Memoranduma.

SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković